

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാഭേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുഭവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോദ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാഭേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോദ്യായഃ ॥

രാജോവാച

മഹർഷ ഏതദ്വൈചിത്ര്യം ലോകസ്യ കഥമിതി ॥ 1 ॥

ഋഷിരുവാച

ത്രിഗുണത്യാത്കർതൃഃ ശ്രദ്ധയാ കർമഗതയഃ പൃഥഗ്വിധാഃ
സർവാ ഏവ സർവസ്യ താരതമ്യേന ഭവന്തി ॥ 2 ॥

അഥേദാനീം പ്രതിഷ്ഠാലക്ഷണസ്യാധർമസ്യ തഥൈവ
കർതൃഃ ശ്രദ്ധായാ വൈസാദൃശ്യാത്കർമഫലം
വിസദൃശം ഭവതി യാ ഹ്യനാദൃവിദ്യയാ കൃതകാമാനാം
തത്പരിണാമലക്ഷണാഃ സൂതയഃ സഹസ്രശഃ
പ്രവൃത്താന്താസാം പ്രാചുർയേണാനുവർണയിഷ്യാമഃ ॥ 3 ॥

രാജോവാച

നരകാ നാമ ഭഗവൻ കിം ദേശവിശേഷാ അഥവാ
ബഹിസ്ത്രിലോക്യാ ആഹോസ്വിദന്തരാല ഇതി ॥ 4 ॥

ഋഷിരുവാച

അന്തരാല ഏവ ത്രിജഗത്യാസ്തു ദിശി ദക്ഷിണസ്യാ -
മധസ്താദ്ഭൂമേരുപരിഷ്ടാച്ച ജലാദ്യസ്യാ -
മഗ്നിഷ്യാത്താദയഃ പിതൃഗണാ ദിശി സ്യാനാം

ഗോത്രാണാം പരമേണ സമാധിനാ സത്യാ ഏവാശിഷ
ആശാസാനാ നിവസന്തി || 5 ||

യത്ര ഹ വാവ ഭഗവാൻ പിതൃരാജോ വൈവസ്വതഃ
സ്വവിഷയം പ്രാപിതേഷു സ്വപുരുഷൈർജന്തുഷു സമ്പരേതേഷു
യഥാ കർമാവദ്യം ദോഷമേവാനുൽലംഘിതഭഗവച്ഛാസനഃ
സഗണോ ദമം ധാരയതി || 6 ||

തത്ര ഹൈകേ നരകാനേകവിംശതിം ഗണയന്തി അഥ താംസ്തേ
രാജൻ നാമരൂപലക്ഷണത്യാനുക്രമിഷ്യാമസ്താമിദ്രസാ -
ന്ധതാമിദ്രസാ രൗരവോ മഹാരൗരവഃ കുന്ദീപാകഃ
കാലസൂത്രമസിപത്രവനം സൂകരമുഖമന്ധകുപഃ
കൃമിഭോജനഃ സന്ദംശസ്തപ്തസൂർമിർവജ്രകണ്ടക -
ശാൽമലീ വൈതരണീ പൂയോദഃ പ്രാണരോധോ വിശസനം
ലാലാഭക്ഷഃ സാരമേയാദനമവീചിരയഃപാനമിതി കിഞ്ച |
ക്ഷാരകർദമോ രക്ഷോഗണഭോജനഃ ശൂലപ്രേതോ
ദന്ദശൂകോവടനിരോധനഃ പർയാവർത്തനഃ സൂചീമുഖമി -
ത്യഷ്ടാവിംശതിർനരകാ വിവിധയാതനാഭൂമയഃ || 7 ||

തത്ര യസ്തു പരവിത്താപത്യകലത്രാൺയപഹരതി സ ഹി
കാലപാശബദ്ധോ യമപുരുഷൈരതിഭയാനകൈസ്താമിദ്രസ
നരകേ ബലാന്നിപാത്യതേ അനശനാനുദപാനദണ്ഡ -
താഡനസന്തർജ്ജനാദിഭിർയാതനാഭിർയാത്യമാനോ
ജന്തുർയത്ര കശൂലമാസാദിത ഏകദൈവ മൂർച്ഛാമുപയാതി
താമിദ്രസപ്രായേ || 8 ||

ഏവമേവാന്ധതാമിദ്രസ യസ്തു വഞ്ചയിത്യാ പുരുഷം ദാരാദി -
നുപയുക്തേ യത്ര ശരീരീ നിപാത്യമാനോ യാതനാസ്ഥോ

വേദനയാ നഷ്ടമതിർനഷ്ടദൃഷ്ടിശ്ച ഭവതി യഥാ വനസ്സതി -
ർവൃശ്ചയാനമൂലസ്തസ്മാദന്ധതാമിസ്രം തമുപദിശന്തി || 9 ||

യസ്ത്വിഹ വാ ഏതദഹമിതി മമേദമിതി ഭൂതദ്രോഹേണ
കേവലം സ്വകുടുംബമേവാനുദിനം പ്രപുഷ്ണാതി സ തദിഹ
വിഹായ സ്വയമേവ തദശുഭേന രൗരവേ നിപതതി || 10 ||

യേ ത്വിഹ യഥൈവാമുനാ വിഹിംസിതാ ജന്തവഃ പരത്ര
യമയാതനാമുപഗതം ത ഏവ രുരവോ ഭൂത്യാ തഥാ
തമേവ വിഹിംസന്തി തസ്മാദ്രൗരവമിത്യാഹു രുരുരിതി
സർപാദതിക്രൂരസത്ത്വസ്യാപദേശഃ || 11 ||

ഏവമേവ മഹാരൗരവോ യത്ര നിപതിതം പുരുഷം ക്രവ്യാദാ
നാമ രുരവസ്തം ക്രവ്യേണ ഘാതയന്തി യഃ കേവലം
ദേഹംഭരഃ || 12 ||

യസ്ത്വിഹ വാ ഉഗ്രഃ പശൂൻ പക്ഷിണോ വാ പ്രാണത
ഉപരന്ധയതി തമപകരുണം പുരുഷാദൈരപി വിഗർഹിതമുത്ര
യമാനുചരാഃ കുംഭിപാകേ തപ്തതൈലേ ഉപരന്ധയന്തി || 13 ||

യസ്ത്വിഹ പിതൃവിപ്രബ്രഹ്മധൃക് സ കാലസൂത്രസംജ്ഞകേ
നരകേ അയുതയോജനപരിമണ്ഡലേ താമ്രമയേ തപ്തഖലേ
ഉപർയധസ്താദന്യർകാഭ്യാമതിതപ്യമാന്വേദിനിവേശിതഃ
ക്ഷുത്പിപാസാഭ്യാം ച ദഹ്യമാനാന്തർബഹിഃശരീര ആസ്മേ
ശേതേ ചേഷ്ടത്യേവതിഷ്ഠതി പരിധാവതി ച
യാവന്തി പശുരോമാണി താവദ്യർഷസഹസ്രാണി || 14 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ നിജവേദപമാദനാപദ്യപഗതഃ പാവണ്ഡം
ചോപഗതസ്തമസിപത്രവനം പ്രവേശ്യ കശയാ പ്രഹരന്തി
തത്ര ഹാസാവിതസ്തതോ ധാവമാന ഉദയതോ ധാരൈ -

സ്താലവനാസിപത്രൈശ്ചരിദ്യമാനസർവാംഗോ ഹാ ഹതോ -
 ിസ്മീതി പരമയാ വേദനയാ മുർച്ഛിതഃ പദേ പദേ
 നിപതതി സ്വധർമഹാ പാവണ്യാനുഗതം ഫലം ഭുക്തേ || 15 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ രാജാ രാജപുരുഷോ വാ അദണ്ഡ്യ ദണ്ഡം
 പ്രണയതി ബ്രാഹ്മണേ വാ ശരീരദണ്ഡം സ പാപീയാൻ
 നരകേദ്യുത്ര സുകരമുഖേ നിപതതി തത്രാതിബലൈ -
 ര്വിനിഷ്ഠിഷ്യമാണാവയവോ യമൈവേഹേക്ഷുവണ്ഡ
 ആർതസ്വരേണ സ്വനയൻ ക്വചിൻമുർച്ഛിതഃ
 കശ്ചലമുപഗതോ യമൈവേഹാദൃഷ്ടദോഷാ
 ഉപരുദ്ധാഃ || 16 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ ഭൂതാനാമീശ്വരോപകൽപിതവൃത്തിനാ -
 മവിവിക്തപരവ്യമാനാം സ്വയം പുരുഷോപകൽപിത -
 വൃത്തിർവിവിക്തപരവ്യഥോ വ്യഥാമാചരതി സ
 പരത്രാസകൂപേ തദഭിദ്രോഹേണ നിപതതി തത്ര ഹാസൗ
 തൈർജന്തുഭിഃ പശുമുഗപക്ഷിസരീസ്യുപൈർമശകയുകാ -
 മത്കുണമക്ഷികാദിഭിര്യേ കേ ചാഭിദ്രുഗ്ധാസൈഃ
 സർവതോഭിദ്രുഹ്യമാണസ്തമസി വിഹതനിദ്രാനിർവൃതി -
 രലബ്ധാവസ്ഥാനഃ പരിക്രാമതി യഥാ കുശരീരേ ജീവഃ || 17 ||

യസ്ത്വിഹ വാ അസംവിഭജ്യാശ്ഛാതി യത്കിഞ്ചനോ -
 പനതമനിർമിതപഞ്ചയജ്ഞോ വായസസംസ്കൃതഃ സ
 പരത്ര കൃമിഭോജനേ നരകാധമേ നിപതതി തത്ര
 ശതസഹസ്രയോജനേ കൃമികുണ്ഡേ കൃമിഭൂതഃ സ്വയം
 കൃമിഭിരേവ ദക്ഷ്യമാണഃ കൃമിഭോജനോ യാവത്ത -
 ദപ്രത്താപ്രഹുതാഭ്യോനിർവേശമാത്മാനം യാതയതേ || 18 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ സ്തേയേന ബലാദ്യാ ഹിരണ്യരത്താദീനി
 ബ്രാഹ്മണസ്യ വാപഹരത്യന്യസ്യ വാനാപദി പുരുഷ -
 സ്തമമുത്ര രാജൻ യമപുരുഷാ അയസ്മയൈരഗ്നിപിണ്ഡൈഃ
 സന്ദംശൈസ്ത്വചി നിഷ്കുഷന്തി || 19 ||

യസ്ത്വിഹ വാ അഗദ്യാം സ്ത്രിയമഗദ്യാം വാ പുരുഷം
 യോഷിദഭിഗച്ഛതി താവമുത്ര കശയാ താഡയന്ത -
 സ്ത്രിമയാ സൂർദ്യാ ലോഹമയ്യാ പുരുഷമാലിംഗയന്തി
 സ്ത്രിയം ച പുരുഷരൂപയാ സൂർദ്യാ || 20 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ സർവാഭിഗമസ്തമുത്ര നിരയേ വർത്തമാനം
 വജ്രകണ്ടകശാൽമലീമാരോപ്യ നിഷ്കർഷന്തി || 21 ||

യേ ത്വിഹ വൈ രാജന്യായാ രാജപുരുഷാ വാ അപാവണ്ഡാ
 ധർമസേതുൻ ഭിന്നന്തി തേ സമ്പരേത്യ വൈതരൺയാം
 നിപതന്തി ഭിന്നമർയാദാസ്തസ്യാം നിരയപരിഖാ -
 ഭൂതായാം നദ്യാം യാദോഗണൈരിതസ്തതോ ഭക്ഷ്യമാണാ
 ആത്മനാ ന വിധുജ്യമാനാശ്ചാസുഭിരുഹ്യമാനാഃ
 സ്വാഘേന കർമപാകമനുസ്മരന്തോ വിൺമുത്രപൂയശോണിത -
 കേശനഖാസ്ഥിമേദോമാംസവസാവാഹിന്യാമുപതപ്യന്തേ || 22 ||

യേ ത്വിഹ വൈ വൃഷലീപതയോ നഷ്ടശൗചാചാരനിയമാ -
 സ്ത്യക്തലജ്ജാഃ പശുചർയാം ചരന്തി തേ ചാപി പ്രേത്യ
 പൂയവിൺമുത്രശ്ലേഷമലാപൂർണാർണവേ നിപതന്തി
 തദേവാതിബീഭത്സിതമശ്നന്തി || 23 ||

യേ ത്വിഹ വൈ ശ്വഗർഭഭപതയോ ബ്രാഹ്മണാദയോ
 മൃഗയാവിഹാരാ അതീർഥേ ച മൃഗാൻ നിഘ്നന്തി

താനപി സമ്പരേതാൻ ലക്ഷ്യഭൂതാൻ യമപുരുഷാ
ഇഷ്ടുഭിർവിധൃന്തി || 24 ||

യേ ത്വിഹ വൈ ദാർഭികാ ദന്ദയജ്ഞേഷു പശൂൻ
വിശസന്തി താനമുഷ്ടിൻ ലോകേ വൈശസേ നരകേ പതിതാൻ
നിരയപതയോ യാതയിത്യാ വിശസന്തി || 25 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ സവർണാം ഭാർയാം ദ്വിജോ രേതഃ പായയതി
കാമമോഹിതസ്തം പാപകൃതമമൃത രേതഃകുൽയായാം
പാതയിത്യാ രേതഃ സമ്പായയന്തി || 26 ||

യേ ത്വിഹ വൈ ദസ്യവോഗ്നിദാ ഗരദാ ഗ്രാമാൻ
സാർഥാൻ വാ വിലുമ്പന്തി രാജാനോ രാജഭടാ വാ
താംശ്ചാപി ഹി പരേത്യ യമദൂതാ വജ്രദംഷ്ട്രാഃ
ശ്യാനഃ സപ്തശതാനി വിംശതിശ്ച സരഭസം
ഖാദന്തി || 27 ||

യസ്ത്വിഹ വാ അന്യതം വദന്തി സാക്ഷേദ്വ ദ്രവ്യവിനിമയേ
ദാനേ വാ കഥഞ്ചിത്സ വൈ പ്രേത്യ നരകേവീചിമത്യധഃശിരാ
നിരവകാശേ യോജനശതോച്ഛായാദ്ഗിരിമുർധ്വനഃ സമ്പാത്യതേ
യത്ര ജലമിവ സ്ഥലമശുപൃഷ്ടമവദാസതേ തദവീചിമ -
ത്തിലശോ വിശീര്യമാണശരീരോ ന മ്രിയമാണഃ
പുനരാഭോപിതോ നിപതന്തി || 28 ||

യസ്ത്വിഹ വൈ വിപ്രോ രാജന്യോ വൈശ്യോ വാ
സോമപീമസ്തത്കലത്രം വാ സുരാം വ്രതസ്ഥോപി
വാ പിബന്തി പ്രമാദതസ്തേഷാം നിരയം
നീതാനാമുരസി പദാജ്ജിക്രമ്യാസ്യേ വഹിനാ
ദ്രവമാണം കാർഷ്ണായസം നിഷിഞ്ചന്തി || 29 ||

അഥ ച യസ്ത്രിഹ വാ ആത്മസംഭാവനേന സ്വയമധമോ
 ജൻമതപോവിദ്യാചാരവർണാശ്രമവതോ വരീയസോ ന
 ബഹുമന്യേത സ മൃതക ഏവ മൃത്യാ ക്ഷാരകർദഭേ നിരയേ -
 ഽ്വാക്ശിരാ നിപാതിതോ ദുരന്താ യാതനാ ഹൃശ്ശൂതേ || 30 ||

യേ ത്വിഹ വൈ പുരുഷാഃ പുരുഷമേധേന യജ്ഞേ
 യാശ്ച സ്ത്രിയോ നൃപശൂൻ ഖാദന്തി താശ്ച തേ പശവ
 ഇവ നിഹതാ യമസദനേ യാതയന്തോ രക്ഷോഗണാഃ
 സൗനികാ ഇവ സ്വധിതിനാവദായാസ്യുക് പിബന്തി നൃത്യന്തി
 ച ഗായന്തി ച ഹൃഷ്യമാണാ യഥേഹ പുരുഷാദാഃ || 31 ||

യേ ത്വിഹ വാ അനാഗസോദ്രൺയേ ഗ്രാമേ വാ
 വൈശ്രംഭകൈരുപസ്യുതാനുപവിശ്രംഭയു ജിജീവിഷുൻ
 ശൂലസൂത്രാദിഷുപപ്രോതാൻ ക്രീഡനകതയാ യാതയന്തി
 ത്വേപി ച പ്രേത്യ യമയാതനാസു ശൂലാദിഷു പ്രോതാത്മാനഃ
 ക്ഷുത്തുഡ്ഭ്യാം ചാഭിഹതാഃ ക്കവടാദിഭി -
 ശ്ചേതസ്തതസ്തിമതുണ്ഡൈരാഹൻയമാനാ ആത്മശമലം
 സ്മരന്തി || 32 ||

യേ ത്വിഹ വൈ ഭൂതാൻയുദ്യേജയന്തി നരാ
 ഉൽബണസ്വഭാവാ യഥാ ദന്ദശൂകാസ്ത്വേപി പ്രേത്യ നരകേ
 ദന്ദശൂകാഖ്യേ നിപതന്തി യത്ര നൃപ ദന്ദശൂകാഃ
 പഞ്ചമുഖാഃ സപ്തമുഖാ ഉപസ്യുത്യ ഗ്രസന്തി യഥാ
 ബിലേശയാൻ || 33 ||

യേ ത്വിഹ വാ അന്ധാവടകുസുലഗുഹാദിഷു
 ഭൂതാനി നിരുന്ധന്തി തഥാമൂത്ര തേഷ്വേവാപവേശ്യ സഗരേണ
 വഹിനാ ധൂമേന നിരുന്ധന്തി || 34 ||

യസ്ത്വിഹ വാ അതിമീനഭ്യാഗതാൻ വാ ഗൃഹപതിരസക്യ -
 ദുപഗതമന്യൂർദിധക്ഷുരിവ പാപേന ചക്ഷുഷാ നിരീക്ഷതേ തസ്യ
 ചാപി നിരയേ പാപദ്യഷ്ടേരക്ഷിണീ വജ്രതുണ്ഡാ ഗൃധ്രാഃ
 കങ്കകാകവടാദയഃ പ്രസഹ്യാരുബലാദുത്പാടയന്തി || 35 ||

യസ്ത്വിഹ വാ ആഡ്യാഭിമതിരഹക്യതിസ്തീർയകപ്രേക്ഷണഃ
 സർവതോഭിവിശങ്കീ അർഥവ്യയനാശചിന്തയാ
 പരിശുഷ്യമാണഹൃദയവദനോ നിർവൃതിമനവഗതോ ഗ്രഹ
 ഇവാർഥമഭിരക്ഷതി സ ചാപി പ്രേത്യ തദുത്പാദനോത്കർഷണ
 സംരക്ഷണശമലഗ്രഹഃ സൂചീമുഖേ നരകേ നിപതതി യത്ര
 ഹ വിത്തഗ്രഹം പാപപുരുഷം ധർമരാജപുരുഷാ വായകാ ഇവ
 സർവതോഽംഗേഷു സൂത്രൈഃ പരിവയന്തി || 36 ||

ഏവംവിധാ നരകാ യമാലയേ സന്തി ശതശഃ സഹസ്രശസ്തേഷു
 സർവേഷു ച സർവ ഏവാധർമവർതിനോ യേ കേചിദിഹോദിതാ
 അനുദിതാശ്ചാവനിപതേ പർയായേണ വിശന്തി തമൈവ
 ധർമാനുവർതിന ഇതരത്ര ഇഹ തു പുനർഭവേ ത
 ഉഭയശേഷാഭ്യാം നിവിശന്തി || 37 ||

നിവൃത്തിലക്ഷണമാർഗ ആദാവേവ വ്യാഖ്യാതഃ |
 ഏതാവാനേവാണധകോശോ യശ്ചതുർദശധാ പുരാണേഷു
 വികൽപിത ഉപഗീയതേ യത്തദ്ഭഗവതോ നാരായണസ്യ
 സാക്ഷാൻമഹാപുരുഷസ്യ സ്ഥവിഷ്ഠം
 രൂപമാത്മമായാഗുണമയമനുവർണിതമാദ്യതഃ പഠതി
 ശൃണോതി ശ്രാവയതി സ ഉപഗേയം ഭഗവതഃ
 പരമാത്മനോഗ്രാഹ്യമപി ശ്രദ്ധാഭക്തിവിശുദ്ധ -
 ബുദ്ധിർവേദ || 38 ||

ശ്രുത്വാ സ്ഥൂലം തഥാ സൂക്ഷ്മം രൂപം ഭഗവതോ യതിഃ |
 സ്ഥൂലേ നിർജ്ജിതമാത്മാനം ശന്നൈഃ സൂക്ഷ്മം
 ധിയാ നയേദിതി || 39 ||

ഭുദ്വിപവർഷസരിദദ്രിനഭഃസമുദ്ര -
 പാതാലദിന്ദനരകഭാഗണലോകസംസ്ഥാ |
 ഗീതാ മയാ തവ നൃപാദ്ഭൂതമീശ്വരസ്യ
 സ്ഥൂലം വപുഃ സകലജീവനികായധാമ || 40 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ വൈയാസികൃമഷ്ടാദശസാഹസ്രാം
 പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം പഞ്ചമസ്കന്ധേ നരകാനുവർണനം
 നാമ ഷഡ്വിംശോധ്യായഃ ||